

הלכות שבת רצה'רצו

שיג

בהשלמת סדריהם כרי האריך לרשעים מלחזור לגיהנום כי ממתנים להם עד שישלמו כנסיה אחרונה שבישראל את סדריהם^ז:

ב יש נוהגים מטעם הודוע להם לומר מעומד פסוק יהי נועם^ח:

ג אם חל יו"ט או יום הכיפורים באחד ימי המעשה בשבוע הבא^ט אפילו חל בערב שבת הבא אין נוהגים לומר יהי נועם שכיון שאומרים ומעשה ידנו כוננה כ' פעמים צריך שיהיו כל הששת ימים ראויים למלאכה^י אבל אם חל בשבת אומרים אותו.

ובזמן שאין אומרים אותו אין נוהגים לומר גם ואתה קדוש וכל סדר קדושה^{יא} לפי שהיו נועם שייך למלאכת המשכן ועל ידי כך שרתה שכונה בישראל והיו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל^{יב} על כן הם נסמכין זה לזה לעולם אבל ויתן לך נוהגים לומר בכל ענין^{יג}:

ד נוהגים שהש"ץ מבריל בבית הכנסת על היין כרי להוציא מי שאין לו יין בכיתו להבריל עליו^{יד} (וישנה מהכוס בעצמו אם נחכוין לצאת ידי חובתו בהברלה זו או ישקה ממנו לאחר שנתכוין לצאת ידי חובתו^{יז} אבל אם משקה ממנו לתינוקות אין שום אדם יכול לצאת ידי חובתו בהברלה זו כיון שלא שנה מהכוס אדם שיוצא ידי חובתו בהברלה זו):

ה נהגו לומר ולהזכיר אלהיו הנביא כמוצאי שבת^{יח} אחר הברלה^{יט} להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה שאין אלהיו בא בערב שבת^כ שלא לבטל ישראל מעסקי צרכי השבת^{כא} וגם בשבת אינו בא אם יש איסור תחומין למעלה מ' מפחים^{כב} ועל כן אנו מתפללים כיון שעבר השבת ויכול לבא שיבא ויבשרנו^{כג}:

רצו דיני הברלה על היין וכו' י"ט סעיפים:

א הנהיגו חכמים^א להריהו בבשמים כמוצאי שבת מטעם שיתבאר בס' רצ"ב^ב וצריך שייך קודם הריח והצריכו ג"כ לברך על האור ככל מוצאי שבת מטעם שיתבאר בס' רצ"ח^ג וסדרו כרכות אלו על הכוס^ד אחר ברכת היין קודם ברכת הברלה בתחלה

ז הנמנית הל' שבת ס' עא. מור ורמ"א ס"א. ובסדרו לא הביאו.
יח ראה ב"ח ד"ה ומ"ש שרגליו.
יט עירובין מג, ב. מור ורמ"א ס"ק א.
כ רש"י שם ד"ה מפני המורה.
כא לבוש מ"א סק"א. וברלקמן ס' תר ס"א.
כב מור ורמ"א.

סימן רצו

א ראה מור ס' רצו בשם רבינו אפרים. וראה קו"א ס"ק ב. וכו"ל לקמן ס' רצו ס"א וסוף ס"ז. וראה מ"מ וציונים. קצוה הלכות ס' רצו הערה 1.
ב סעף א. וראה לקמן ס' תעג ס"ז לענין יו"ט שחל במוצאי שבת.
ג ראה מרי ברכת המגין פ"א ה"א וש"ג.
ד סעף א.
ה פמחים ג, א.

1 ראה לעיל ס' רצא ס"ב.
2 סדר רב עמרם שם. מור. וראה לעיל ס' רצג ס"ד.
ח מ"א ריש ה"ב בשם כתבי הארז"ל (פרי עין חיים שער השבת ריש פ"ד).
ט סדר רב עמרם שם. מור בשם רב שר שלום. רמ"א שם.
י סדר רב עמרם שם. מ"ז סק"ב.
יא סדר רב עמרם שם. מור. וראה הרישה ס"ק א. פרישה ס"ק ג.
יב סדר רב עמרם שם. מור למנהג אשכנז. רמ"א שם. וכו"ל בסדרו.
יג מ"ז סק"ג.
יד כל בו ס' מא. רמ"א שם.
טו מור ורש"י ע.
טז כדלעיל ס' רצא ס"ב (אחד מהמסובין). וראה לעיל ס' קט ס"ד. ס' רצט ס"ג. לקמן ס' תרלב ס"ב. תהלה לדוד כאן. העי"ב (רות') ה"ז ע' רצט. מ"מ וציונים. קצוה הלכות משי"ע אה"ז ס"ג. ובמילואים ע' קט.

הלכות שבת רצו

על המשמים ואח"כ על הנר ונמצא סדר הברלה שעל הכוס ברכת היין וברכת המשמים וברכת הנר וברכת הברלה וסימנך יבנ"הו ייין "בשמים" נר "הברלה":

ב וצריך לזהר בכוס של הברלה בכל הדברים שצריך לזהר בכוסם של קידוש ושל ברכת המזון¹ כמו שנתבאר בס' קפ"ג וס' רע"א²:

ג נהגו לימור קודם הברלה שבבית הנה אל ישועותי וגו'³ ליהודים היתה וגו'⁴ כוס ישועותי אשא וגו'⁵ הכל לסימן טוב⁶ ואין חובה בברכה:

ד וכשעת ברכת הברלה יתנו השומעים את עיניהם בכוסם⁷ ובנר⁸:

ה ונהגין לשפוך מעט יין מהכוס על הארץ לסימן טוב⁹ שכל בית שאין יין נשפך בו כמים אין בו סימן ברכה¹⁰ על כן עושין סימן ברכה בתהלת השבוע¹¹ ואין בזה איסור משום כיווי משקה ששופכו לאיבוד כיון שאינו שופך אלא דבר מועמי¹².

ויש לנהוג שפיכה זו בשעה שממלא הכוס על כל גדותיו יערה עליו עוד מעט בענין שישפך ממנו מעט על הארץ¹³ אבל אין לשפוך על הארץ מיון שהכוס נתמלא בו שהרי אם ישפוך ממנו לא יהיה הכוס מלא על כל גדותיו כראוי¹⁴ ואם לא ישפוך ממנו כלום עוד אחר ההברלה כרי שבשעת ההברלה יהיה עדיין מלא על כל גדותיו הרי זה כיוון לברכת בורא פרי הגפן¹⁵ שברוך אותה על כוס מלא כראוי וקודם ששתה ממנו שפך ממנו לארץ כאלו היה בו דבר מאוס כשברך עליו לכן אין לנהוג שפיכה זו אלא בדרך שנתבאר.

גם נהגין לשפוך¹⁶ על השלחן¹⁷ מן יין הנשאר בכוס אחר שתית המבדיל¹⁸ ומכבין בו הנר כדי שיהא נראה לכל שלא הודלק נר זה אלא למצוה לנר של הברלה לברך עליו¹⁹ (לפיכך אם מבדיל על נר שבבית שלא הודלק בשביל כך אינו צריך לכבותו²⁰) ונהגין לרחוץ עיניהם מיון של שפיכה זו משום חבוב מצוה²¹:

סק"א. וראה הע"ב (רות') ח"ו ע' שפו. ולענין קידוש ראה לעיל ס' רע"א ס"ז. וראה קיצור הלכות הערה 12.
 יז רמ"א ס"א. וראה לעיל ס' קפ"ג סוף ס"ד. תורת מנחם החונועדיית תשמ"ב ח"ג ע' 1692.
יח עירובין סה, א. רמ"א שם.
יט רמ"א שם.
כ מ"א סוף ס"ק ג. ראה ס' מוסק"א.
כא מהרש"ל. הובא בשל"ה נוס' שבת נר מצוה (קלה, א ר"ה כתב מורי). הגהת יש נחלין אות לח. פרישה סוף הפי'. מ"ז סק"א. מ"א סק"ג.
כב ראה ס' קפ"ג ס"ד.
כג ס' חסדיוס ס' קיא וס' התנב. של"ה וס' שם. מ"א סק"ב. וכו"ה גם לעיל ס' רו סס"ו. ס' רע"א ס"ב.
כד רמ"א שם.
כה לבוש ס"א.
כו לבוש שם. מ"א סק"ד.
כז לבוש שם. וראה גם לקמן ס' רחצ ס"ה.
כח ראה קיצור הלכות משו"ע אה"ו מילואים ע' קיז.
כט סדר רב עמרם גאון (ח"ב ס' לט). מור ס' רצנ. רמ"א ס"א.

ו ר' יוחנן כו"ה אליבא דר' יהודה ברכות נב, ב. פסחים קג, א. מור ושו"ע ס"א. וראה לעיל ס' נו ס"ד: אם רוצה מברך על הנר ובשמים בפ"ע ואח"כ מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים. וראה גם לקמן ס' רחצ ס"ג וס' רצנ ס"ד.
ז אהרות חיים הל' הברלה ס"ו. שו"ע שם.
ח מור ושו"ע שם מפתחים קה, ב (לענין פגום). לבוש ס' רע"א ס"ב.
ט סעף יח (לענין קידוש והבללה).
י סדר רב עמרם גאון (ח"ב ס' לח. אחר הברכות). מחזור ויזר (ע' קפז). מהר"ל הל' שבת (ס' מא). רמ"א ס"א (בשני הסדר). וכו"ה בסידור (המנהג לומר כן גם בהברלה שבבית המנסות).
יא ישע"י יב, ב.
יב אסתר ה, טו.
יג תולדות קפז, יג.
יד רמ"א שם.
טו ראה לעיל ס' קפ"ג ס"ז. ולענין המבדיל עצמו ראה ס' קפ"ג ס"ז. מ"ז סק"א. מ"ז רע"א ס"ח.
טז ירושלמי ברכות פ"ה ח"ב. המנהג ס' עב. שבלי הלקט ס' קל. מור ריש ס' רצנ. רמ"א ס"א. מ"א

הלכות שבת רצו

שמו

ז אין צריך להטעמים מכוס של הברלה להשומעים? כמו שצריך בכוס של קידוש?⁷²
אלא המבריל הגיל לשתותו כולו?⁷³

ז אין מברילין על הפת אפילו אין לו יין?⁷⁴ ולא שאר משקים ואינו רומה לקידוש
שמוקדשין על הפת?⁷⁵ לפי שהקידוש יש לו ענין להפת שאין קידוש אלא במקום
סעודה אבל הברלה אין לה ענין כלל להפת?⁷⁶

ח אבל מברילין?⁷⁷ על כל משקה?⁷⁸ שהוא חמר מדינה חוץ מן המים?⁷⁹ אלא אם כן יש
לו יין שאו אין זה הירור מצוה?⁸⁰ אם יבריל על שכר או שאר משקים אע"פ שהם
חמר מדינה אבל אם אין יין בביתו אף שישנו אצל חנוני אין צריך לקנותו⁸¹ ומכל מקום
מצוה מן המובחר להבריל על היין בכל ענין?⁸²

ט ואפילו אם יש לו כוס יין שאינו מלא וכוס מלא שכר או שאר משקה חמר מדינה
טוב יותר להברילו על היין אם אינו פגום?⁸³ אבל אם הוא פגום?⁸⁴ והוא בענין שאי
אפשר לתקנו מפנימרו עליו?⁸⁵ נתינת מיעט מים לתוכו כגון שהוא מוזג במים כבר כראוי
בענין שאם יוסף עליו מעט מים לתוכו יתקלקל?⁸⁶ או טוב יותר להבריל על משקה
חמר מדינה שאינו פגום?

י ונהוגין במדינות אלו להקל להבריל במוצאי פסח על השכר אף אם יש לו יין הרבה
בביתו לפי שהשכר חביב עליו אז יותר מן היין?⁸⁷ אבל מי שאינו חביב עליו כל כך
יש לו להבריל על היין?⁸⁸ ואף מי שחביב עליו אינו יכול להבריל עליו אלא במקום
שהוא חמר מדינה?⁸⁹ וע"ד שנתבאר בסימן ע"ב?⁹⁰ אבל במקומות שהיין גדל שם שהיין
הוא חמר מדינה אינו יכול להבריל על שום משקה אף שהוא חביב עליו מאד וגם אין
יין נמצא כלל בעיר וע"ד שנתבאר שם:

יא וי"ט שחל להיות במוצאי שבת שצריך לקדש ולהבריל על כוס אחד?⁹¹ ואין לו יין
יש אומרים: ישיבול לומר יקנה?⁹² על הפת שאף שאין מברילין על הפת מכל מקום
הברלה זו מפלה לקידוש וכיון שמוקדשים על הפת יכולים ג"כ לומר עליה ההברלה

מ ראה סי' ע"ב סי' ב' דיעות אם זה נקרא חמר מדינה
לענין קידוש. ובקרא שם סי' א' שלענין הברלה
מודים (כמו לענין כוס ברכת הטוב דלעיל סי' קפ"ב).
מא ראה רמ"א סי' קפ"ב. מ"א סי' ע"ב מ"ב סי' ב'.
לעיל שם סי' א. סי' קפ"ב.
מב ראה מ"מ וציונים.
מג מ"א סק"ה.
מד ראה גם לעיל סי' קפ"ב. סי' רד. סי' ט. סי' רע"א
סי' פ.
מה רמ"א סי' ב. וראה לעיל סי' רע"א סכ"ג (לענין
קידוש).
מו מ"ז סק"ג.
מז מ"א סק"ו.
מח מע"ף י.
מט כדלקמן סי' תע"ג סי' ג.
נ בה"ג הל' קידוש והברלה (ד', א). רבינו יצחק גיאות
בשערי שנתה (ע' ד) ביש רב האי וכל הגאונים. מור
בשם הגאונים. דעה האי בש"ע סי' ב'.

ל רבינו יצחק גיאת (שערי שנתה ע' מו) בשם רבינו
סעדיה גאון (סדור ע' קבה). מור שם. שכלי והלשט
הל' קידוש סי' ער. מ"א סק"ד.
לא כדלעיל סי' רע"א סכ"ה.
לב ראה לעיל סי' קצ' סי'. לקמן סי' תע"ב מ"ב סי' ט
(רבינו יצחק). וראה לעיל סי' קצ' מ"ב סי'. שאם שנה
פחות מלא לזנוני יצא. וראה לעיל סי' רע"א סכ"ה שפני
בנה שנתה אחד שיצא י"י ונחמו בהברלה זו.
לג סדר רב עמרים גאון (ה"ב סי' לט). ר"ף ברכות ג.
כ. תוס' פסחים ק"ב ב' ר"ה מקדש. רא"ש שם פ"י
סי'. מור וש"ע סי' ב. וראה לקמן סי' א.
לד כדלעיל סי' ע"ב סי' א.
לה סדר רב עמרים שם. סי' סק"ב.
לו מנוכר דאמור פסחים ק"ו. א. מור וש"ע סי' ב.
לז מור סי' ע"ב. כ"י באן ר"ה אבל מברילין. ש"ע שם.
לח רשב"ם שם ר"ה חמר מדינה. ש"ע שם. וראה סי'
קפ"ב סי' ט"ה במשקם גרועים, וש"ע.
לט ראה גם סי' קפ"ב. סי' ע"ב סי' א. מ"מ וציונים.

אנב הקדוש ויש אומרים¹⁰ שיותר טוב לומר הקידוש וההבדלה על כוס של שכר או שאר משקה שהם חמר מדינה והמנהג במדינות אלו כסברא הראשונה¹¹:

יב מי שאין לו במוצאי שבת לחל לא יין ולא שאר משקים חמר מדינה ואי אפשר לו למצוא בלילה עד למחר ביום יש אומרים¹² שמותר לו לאכול מיד מן הדיון אם הזכיר הברלה בתפלה¹³ אלא שמדת חסידות הוא שלא למעום מאומה עד שיבריל למחר ויש אומרים¹⁴ שמן הדיון אסור לו למעום מאומה אם מצפה שלמחר ביום יהיה לו כוס להבריל עליו אבל אם אינו מצפה שיהיה לו למחר ביום אין מחייבים אותו להתענות עד ההברלה לפיכך מותר לו לאכול אף במוצאי שבת מיד¹⁵ (א) ולענין הלכה

קונטרס אחרון

(א) ולענין הלכה בו כן¹⁶ הוא ג"כ דעת הש"ע ריש סי' קפ"ב, ע"ש בטור וב"י שזה נלמד מהבדלה.

ומ"ש המג"א שם¹⁷ צ"ג, דבהרי"א מבואר ברא"ש¹⁸, וכן הוא ברשב"א פוק אלו דברים¹⁹ בשם הראב"ד, דדוקא כשאינו מצפה בו אז מותר לו לאכול בשביל שיכרך ברכת המזון על הכוס, וכ"כ בטור ושי"ע כאן²⁰, משמע דכשמצפה לכוס למחר תדחה הסעודה למחר. והזכירם לזה משום דאי אפשר לומר כלל שכוס ברכת המזון ידחה איסור אכילה קודם הבדלה, שאיסור זה הוא חמור כ"כ שצריך לדחות זמן סעודה אהת, מחמת איסור שאינו צריך לדחות בשבילו כוס ברכת המזון, אלא ודאי דגם בשביל כוס ברכת המזון צריך לדחות הסעודה במכל שכן.

ומ"ש המג"א דלקדש אריפתא כו"ז, י"ל כמ"ש הר"ן פ"ב דשבת²¹ דאי לא משום שלום ביתו עדיף הוה דחינן נר שבת משום דמצוה מן המוכרח לקדושי אחרתא אע"ג דאפשר בריפתא²², וכ"כ המג"א בס' רע"א ס"ק כ"ה בשם התוס'²³ ואגודה²⁴. ואף לפי דעת הטור ושי"ע שם²⁵, י"ל דבהבדלה בלא כוס מרחינן לגמרי הילכך היא עדיפא מקידוש דלא מידחי לגמרי, אבל ברכת המזון לא מידחי לגמרי אלא שחיסר מצות הכוס הילכך קידוש עדיף²⁶, שיעקר תקנתו שמדברי סופרים לזכרה על היין לבד מתפלה. ולא למד הטור לדחות הסעודה בשביל כוס ברכת המזון

סי' תכג בשם שבלי הלקט סי' קל' רעה הא' בשו"ע סי"ג.
נד רא"ש פמחים פ"י רס"ז, ז' מ"א פק"ו.
נה תירוצי הא' בתוס' שם. רא"ש פמחים פ"י מ"ז בשם ר"י.
רו"י. ברכת פ"ה סי' ב. רשב"א ברכת נב, א ד"ה הנכנס, בשם הראב"ד. מור ודעה רב' בשו"ע שם.
נו וכה' לעיל סי' רד' סי"ב.

נא מור בשם אבני הרא"ש פ' ערכי פמחים סי' יז. דעה רב' בשו"ע שם.

נב לבוש סי"ב. וראה רמ"א סי"ב. פרישה פק"ו. אלה רבא פק"ו.

נג תרוצו רב' בתוס' ברכת נב, א ד"ה נתיחו רבינו יונה ברכת ל', א מ"ה טעה. נב, א מ"ה ויש לשאול. אמר

צינונים לקונטרס אחרון

ח כג, ב ד"ה אמר רבא (ולעיל סי' רג ס"ד), אהא דנר שבת קודם לכוס קידוש מטעם שלום ביתו עדיף.
ט ראה גם לעיל סי' רעא סי"ח: אע"פ שיכול לקדש על הפת כו'.
י שמשמעם זה כוס קידוש קודם לכוס הבדלה (ולא רק מטעם דלעיל סי' רעא סכ"א), וא"כ אפשר שיין קידוש קודם לכוס בהמ"ז, וכוס בהמ"ז קודם לכוס הבדלה.
יא פסחים ק"ג, א ד"ה דמשיח.
יב פסחים סי' צג.
יג טושי"ע סי' רצו ס"ד, שו"ע סי' רעא סי"א (שכוס הבדלה קודם לכוס קידוש; וא"כ כ"ש שקודם לכוס בהמ"ז), וראה גם לעיל שם סכ"א.
יד ראה גם לעיל סי' קפב סוף סי"ב.

א לכללות ק"א זה ראה הע"ב (ירות"ו) ח"ו ע' צג ואילך.

ב ולעיל שם סי"א (לדעת האימרים שברכת המזון טעונה כוס).

ג ס"ק א' שהקשה על הטור ושו"ע שם, ומסיק; לכן נ"ל דהמיקל לא הפסיד.

ד ברכת פ"ח סי"ב. פסחים פ"י ס"ז.

ה ברכת נב, א ד"ה הנכנס.

ו סעיף ג. ולקמן סי"ג לפי דעה זו.

ז שהקשה מהא דאמרינן פסחים ק"ה, א (ולעיל סי' רעא סי"ח) שאם אין ידו משנת כ"ו קידוש הלילה

קודם לכל, משמע דאובל בלא כוס, ומדוע לא יקדש

על הפת וישאיר הכוס לברכת המזון (וראים מבאן

שכוס קידוש קודם לכוס בהמ"ז, וכ"ש שהברלה

קודם לכוס בהמ"ז).

הלכות שבת רצו

שזו

יש להחמיר כסברא האחרונה אלא אם כן הוא אדם חלש שקשה לו להתענות עד שיביאו לו כוס למחר אוי יכול לסמוך על סברא הראשונה להקל ברבי סופרים:

קונטרס אחרון

משום דברכת המזון תמורה כהבדלה לענין כוס, דזה אינו כמו שנתבאר¹⁰, אלא לענין לדחות הסעודה מוכרח הוא בהדיא בברייתא, דאם אין לו אלא כוס אחד דשרינן ליה למיכל קודם הבדלה בשביל כוס ברכת המזון, דאלמא דכוס ברכת המזון עדיף מאיסור טעימה קודם הבדלה שמחמתו דוחין הסעודה, וכ"ש מחמת כוס ברכת המזון. דאף דלענין עיקר מצות הכוס הבדלה חמירא מברכת המזון כמו שנתבאר, היינו משום דבלא כוס אי אפשר להבדיל כלל ומדחיא מצות הבדלה זו לגמרי משא"כ בברכת המזון, אבל לענין לדחות הסעודה אדורבא הוא להיפך, דבהבדלה אם יאכל ואח"כ יבדיל לא חסיר כלום ממצות הבדלה, משא"כ בברכת המזון אם יאכל ויברך בלא כוס חסיר מצות הכוס לגמרי, ולהכי מ"ש שצריך לדחות הסעודה. ואין מקום למ"ש המג"א¹¹ אלא לפי דעת הר"ר יונה¹² דאמימר מחמיר על עצמו היה וברייתא דאם אין לו כו' מיירי אף במצפה, שבדברי הר"ר יונה לא הוזכר כלל שאינו מצפה, ואפילו הכי לא דחינן סעודתיה כמ"ש המג"א. הילכך במקום הצורך אפשר להקל כהר"ר יונה, כיון שכן דעת המג"א אף שלא נהכוין לכך.

ומה שכתב המג"א דאל"מ משום כבוד שבת כו'¹³ כמ"ש הר"ף כו'¹⁴. אין ראייה כלל מהר"ף, דס"ל כפירוש הירושלמי¹⁵ שהביא שם דמיירי ביושב ואוכל מבעוד יום, אבל בלא"ה לא שרינן למיכל קודם הבדלה בשביל כוס ברכת המזון אף אם אינו מצפה לו למחר, וא"כ י"ל דאיסור טעימה קודם הבדלה חמיר מכוס ברכת המזון, ולהכי דחינן סעודת יו"ט בשביל איסור זה, ולא בשביל כוס ברכת המזון. אבל לפי דעת הרא"ש¹⁶ וסיעתו דכוס ברכת המזון עדיף וחמיר מאיסור זה, באמת דגם כהבדלה לא הוה דחינן סעודת יו"ט במשכיל כו'. אלא דלא משנתה לה לדידן דק"ל¹⁷ כמ"ש שאומרים יקנה"ז על הפת, ואף הרא"ש¹⁸ הכי ס"ל מדינא אלא דיותר טוב כו', והיינו כשיש לו שכו'. והר"ף לשיטתיה איל"מ דס"ל¹⁹ שאין אומרים יקנה"ז על הפת. ומהלחין טעמי לא העתקתי כאן מ"ש המג"א בסק"ח²⁰, וכוננת המג"א בזה צ"ע.

והנה לפי מה שנתבאר לפי דעת הרא"ש וטור דכוס ברכת המזון חמיר מאיסור טעימה קודם הבדלה, א"כ לפי מ"ש הטור ריש סי' קפ"ב גבי כוס ברכת המזון דאין צריך אלא לעבור זמן סעודה אחת ולא שתיים, כל שכן הדוא הדין לענין הבדלה וא"צ לעבור אלא סעודת הלילה ולא זמן סעודת היום, וא"כ אפשר דבמצות היום מיד שרי לאכול דכבר עבר סעודה אחת של לילה, ואם לא יאכל קודם חצות הרי יעבור זמן סעודה ב', דמכאן ואילך כוורק אבן לחמת²¹, וגם נחשב כשב לתענית ממי"ש ריש סי' רפ"ח²², וכמו דמי שאין לו כוס לברכת המזון דסעודת היום דמשמע מלשון הטור וש"ע דלערב רשאי לאכול מיד, ועכ"פ בחצות לילה, עיין מג"א סוף סי' רפ"ט²³, והוא הדין בחצות היום וצ"ע:

צינונים לקונטרס אחרון

טו שנין הבדלה קודם לין קידוש, ויין קידוש קודם לכוס בהמ"ז.
טז שאין צריך לדחות סעודתו מחמת כוס בהמ"ז.
יז ברכות לג, א סד"ה טעה. נב, א סד"ה ויש לשאול (שהיא הדעה הראשונה כאן בפנים).
יח שלכן קידוש קודם לכוס בהמ"ז, ואין מצריכים אותו לדחות סעודתו, דמשום כבוד שבת וי"ט החירו לו לאכול בלא כוס בהמ"ז.
יט ברכות שם (לט, א); והא דאמימר דבת טות (הלך לישון ולא אכל קודם הבדלה) לא שגא מוצאי שבת לחלו ולא שגא מוצאי שבת ליו"ט (הרי שאף שיש כבוד יו"ט הצריכו לדחות סעודתו כדי לא לאכול קודם הבדלה).
כ ברכות פ"ח ה"א.
כא פסחים פ"י ס"ז בשם ר"י. ברכות פ"ח סי' ב

(שהיא הדעה השניה כאן בפנים).
כב וא"כ שפיר מיישב קושיית המ"א מהא דכוס קידוש קודם לכוס בהמ"ז, ואין צריך לדחות הסעודה ביו"ט.
כג לעיל סי"א.
כד פסחים פ"י ס"ז, ולעיל סי"א.
כה בריש רבויי שם.
כו שפילו במצואי שבת ליו"ט דחיים הסעודה כשמצפה שיהי' לו יין למחר; שחרי לא נקטינן בזה כהר"ף, ולהרא"ש, א) כוס הבדלה אינה רוחה סעודת יו"ט. ב) לדידן אומרים יקנה"ז על הפת ואין דוחים הסעודה.
כז שבת י, א. טור וש"ע ארח"ח סי' קנז סי"א.
כח לעיל שם סי"א.
כט סי"ד. ד. ולעיל שם סי"ג.

יג ואם אין לו אלא כוס אחד¹⁷ והוא רוצה לסעוד ואם יברל על כוס זה וישתה ממנו רוב רביעית¹⁸ לא יהיה לו כוס לברכת המזון כגון שאי אפשר לו להוסיף מים בין הנשאר להשלימו לרביעית¹⁹ שלא יתקלקל מחמת המים שכבר הוא מווג כראוי במים מתחלה²⁰ הרי זה סועד קודם הברלה ומברך ברכת המזון על כוס זה ואחר גמר ברכת המזון מברך עליו כורא פרי הגפן וברכת הבשמים והגר וההברלה ואח"כ שותהו שמוטב שירחה איסור האכילה קודם הברלה משיברך ברכת המזון בלא כוס אחר הברלה²¹.

כמה דברים אמורים כשאנו מצפה שיהיה לו למחר עוד כוס שיוכל לברך עליו ברכת המזון אבל אם הוא מצפה שלמחר יהיה לו עוד כוס אסור לו למעום כלום קודם שיברל²² אלא מבדיל על כוס זה שיש לו במציאי שבת ולא יסעוד עד שיביאו לו כוס למחר לברכת המזון²³ כמו שנתבאר בכוס של הברלה לפי סברא האחרונה²⁴.

אבל לפי סברא הראשונה²⁵ שאין צריך להמתין מלאכול עד שיביאו לו למחר כוס להברלה גם כאן לא יהיה צריך להמתין מלסעוד עד למחר שיביאו לו כוס לברכת המזון אלא יהיה רשאי לסעוד מיד ולברך בלא כוס ולכן יסעוד קודם שיברל על כוס זה שיש לו כדי שיברך ברכת המזון על הכוס כמו שנתבאר²⁶.

וכל זה להאמרים שברכת המזון מעונה כוס כמו קידוש והברלה שצריך לחזור אחר כוס לברכת המזון כמו שצריך לחזור אחר כל מצות שהן מדברי סופרים שהן חובה כמו שנתבאר בסו' קפ"ב²⁷ אבל להאמרים שברכת המזון אינה מעונה כוס בתורת חובה גמורה אלא שמצוה מן המובחר לברך ברכת המזון על הכוס²⁸ אין מצוה זו דוחה איסור מעימה קודם הברלה אלא יברל בתחלה על כוס זה שיש לו²⁹ ואח"כ אם ירצה יאכל ויברך ברכת המזון בלא כוס ואין צריך להמתין מלאכול עד שיביאו לו כוס אף אם מצפה שיביאו לו בלילה זה לאחר זמן.

(ולענין ב) מעשה בין שלא נפסקה הלכה³⁰ לא כהאמרים ברכת המזון מעונה כוס ולא כהאמרים שאינה מעונה כוס לכן מו שנוהג לעולם כהאמרים שמעונה כוס גם עתה

קונטרס אחרון

(ב) ולענין בו כהאי? גוונא מצינו במג"א סי' רצ"ט סק"ז¹ לענין שתיית כוס ברכת המזון קודם הברלה, ודמדבריו שם משמע דלמאן דאמר דאינה טעונה כוס אסור לשתותה. דאין לומר דלכולי עלמא שרי אם נהר לעולם, אלא למי שאינו נהר לפעמים², דא"כ למה ליה

טז מ"א סק"ט. ומלעיל סי' קכב ס"א. טז דלעיל ס"ב. וראה ק"א סק"א. טז לעיל בתחילת ס"ב. טז וראה ק"א שם. טז סק"א א' וש"כ. טז וראה לעיל שם שלעיה וז, ביהודי אין צריך כוס כלל אף למצוה מן המבחר ואפילו יש לו. טז רשב"א שם. שילע ס"ג. טז ע אבל ראה לעיל סי' קכב ס"א (במסגר).	ז ברייתא בברכת נב, א. פסחים קה, ב. מור ושילע ס"ג. נח אלהי רבה ס"ק יג. ומלעיל סי' רעא סב"ד. נט כולעיל שם ס"ב. ס רא"ש ברכות פ"ח ס"ב. פסחים פ"ו ס"ד. שילע שם. סא תוס' פסחים קכ, ב ד"ה מניחה. רא"ש פסחים פ"ו ס"ג. מור ושילע שם. סב תירוחו הא בתוס' בריכות שם. רא"ש שם בשם ר"י. רשב"א ברכות נב, א ד"ה הנכנס בשם הרשב"ד. שילע שם.

צייונים לקונטרס אחרון

- ל כללית קורא זה ראה הע"ב (ירוח"ו) ח"ז ע' קכ ואילך.
 לא ולקמן שם ס"ז.
 לב שרק אז אסור.

הלכות שבת רצו

שיט

יסעור קודם הברלה אבל אם לפעמים הוא סומך על האומרים שאינה טעונה כוס גם עתה יחוש לדבריהם ולא יסעור קודם הברלה):

יד מי שאין ידו משנת לקנות יין לקידוש ולהברלה נתבאר בס"י רע"א ט"ז איזה מהם קודם ומו שאין ידו משנת לקנות שמן לנר הנוכה ויין להברלה יתבאר בס"י תרע"ח ע"ב:

קונטרס אחרון

להמג"א למימר דס"ל כמ"ד כו', כיון שאינו תלוי בשום מאן דאמר אלא בוהירות. וגם בלא"ה הוא דוחק תלמות איסור גמור מדינא במה שאינו זהיר כל השנה אם באמת הוא מותר לדברי הכל. ולא דמי כלל למ"ש המג"א סי' תקנ"א ס"ק מ"א²⁷ מכמה טעמים דרו"ק. אלא ודאי תהליא בפלוגתא דאם טעונה כוס, ואסור לנהוג תרי קולי דסתרי אהדדי.

וכן משמע בהדיא ברמב"ם²⁷ שהצריך לברך ולהבדיל על כוס אחד אף אם יש לו עוד יין, ועיין במגיד משנה שנתן טעם לדבריו על מה שאומר ב' קדושות על כוס אחד כשאפשר בב'י²⁷, ועדיין לא תירין למה לא יאמר על ב', וה"ל להרמב"ם לומר יכול להבדיל עליו, אלא ודאי דלמ"ד א"צ כוס אסור לשותו, ודעת הרמב"ם בפ"ו מה' ברכות¹² דאין צריך כוס אלא שהוא מנהג חכמים, ואף על פי כן אם מברך על הכוס צריך לנהוג כל הדברים הנאמרים בכוס של ברכה שטיפה כו' ע"ש, ושתיית הכוס היא עיקר כל הדברים שנאמרו בו¹², ולכן כדי שישתה ממנו מבדיל עליו ולא על אחר. וגבי גמר סעודתו עם הכנסת שבת אינו שותה מהראשון עד אחר שתיית השני כמ"ש המג"א סי' רע"א סק"י²⁷. ומשום דהתם א"א על כוס אחד אין בו משום מעביר על המצות²⁷, משא"כ הברלה דאפשר על כוס א' אין להעביר על המצוה. אבל אין לומר דסבירא לה¹¹ דאף דאין צריך כוס אפ"ה שרי לשתות מכוס ברכת המזון²⁸ כשאי אפשר בענין אחר כגון גבי קידוש²⁹, וגבי הברלה היינו טעמא משום דאפשר להבדיל מיד³⁰. דזה אינו, דגם גבי קידוש אפשר לעשות כמ"ש המג"א ולית לן למשרי איטורא³¹. וכן מ"ש הרשב"א בריש פ"ת דברכות³² דאף למ"ד אין צריך כוס כשאין לו אלא כוס אחד מברך ומבדיל³³, י"ל דכשיש לו ב' עושה כמ"ש המג"א³⁴. ולפי מ"ש לדעת הרמב"ם אתי שפיר מה שלא הזכירו במשנה³⁵ אין לו אלא כוס אחד כמו בברייתא³⁶, ע"ש ברשב"א ובמגיד משנה³⁷ ודר"ק:

עב סי' זה בשוע"ר לא הגיע לדיעו, וראה רמ"א שם, ונשר וש"ע כאן ס"ה.

עא סעף ב'.

ציונים לקונטרס אחרון

מב שא"א לברך בהמ"ז וקידוש על כוס אחד. מג על כוס אחד, הדברלה ובהמ"ז חזא מילתא היא. מה לדעת הרמב"ם שבהמ"ז אינה טעונה כוס. מו נב, א ד"ה תרי תנאי. מז והיה אפשר לכאורה לפרש דבריו, דהיינו שישתה מכוס בהמ"ז לפני הברלה. מז וכ"פ רבינו לקמן סי' רצט ס"ז (במוסגר). מח ברכות נא, ב; נר ובשמים מזון והברלה (פרש"י שם ד"ה נר; מי שאין לו אלא כוס אחד כמוצאי שבת). מט שם נב, א: ואם אין לו אלא כוס אחד מניח לאחר המזון ומשילשן כולן לאחוריו. נ פכ"ט הי"ב, שהרמב"ם למד ממשנה זו שבהמ"ז והברלה על כוס אחד (אפילו יש לו ב' כוסות), וכ"ה המנהג (להתפלל ערבית ואח"כ להבדיל על כוס בהמ"ז), ודלא כלקמן סי' רצט ס"ז, שפסק (במוסגר) כדעת הרשב"א דלעיל, וכביאור המ"א דלעיל.

לג שמי שמבטל טבילת ערב שבת לפעמים לא יטבול גם בשבת שלפני תשעה באב. לד פכ"ט הי"ב. לה וחילק בין כוס קידוש ובהמ"ז שאין עושים מצות חבילות חבילות (פסחים קב, ב) לבין כוס הברלה ובהמ"ז ודחא מילתא היא, ששניהם על העבר. לו הלבח טו. לז יאך גם לקמן סי' רצט קו"א ס"ק ד. לח כדעת האחרות חיים הלי קידוש היום את כ (שכ"ב) שם ד"ה ואם גמרו, וכדעה ה"י דלעיל שם סי"ב. לט יומא לג, א. מ להרמב"ם פכ"ט הי"ג: היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה ואחר כך מקדש על כוס שני. מא כדעת הר"יין פסחים קב, ב לפירוש הרא"ש שם פ"י ס"ז, וכדעה ה"א דלעיל שם.

מן זנהוגים במדינות אלו להבדיל מעומד¹⁷ לכבוד המלך שאנו מליין אותו¹⁸ ודרך לזיה מעומד¹⁹ ומכל מקום אחר גמר ההבדלה יש לו לישב ולשתות הכוס שאין לתלמידיו הכמים לאכול או לשתות מעומד²⁰:

מן כל דבר שמברך עליו צריך לאחוז בימינו בשעת הברכה כמו שנתבאר בס' ר"ן²¹ לפיכך בשעת ברכת בורא פרי הגפן צריך לאחוז הכוס בימינו והיו הבשמים בשמאלו²² ואח"כ צריך להחליף הכוס לשמאלו והבשמים לימינו ויברך על הבשמים²³ ומוב שיהיה הכוס בשמאלו עד לאחר ברכת בורא מאורי האש²⁴ כדי שיוכל להסתכל בצפורני ימינו כמו שיתבאר בס' רח"צ²⁵ ואח"כ צריך להחזיר הכוס לימינו²⁶ ולברך עליו ברכת ההבדלה שנתקנה על הכוס²⁷:

יז (ש"ץ המבדיל בבית הכנסת אף שנתכוין לצאת ידי חובתו וכן אחרים ששמעו ונתכוונו לצאת ידי חובתם יכולים לחזור ולהבדיל בבתיהם להוציא בני ביתם הקטנים²⁸ שלא היו בבית הכנסת²⁹ אבל הגדולים שלא היו בבית הכנסת הואיל והם יכולים להבדיל בעצמם אין לזי שיעזא כבר ידי חובתו להבדיל להם אלא יבדילו בעצמם³⁰ אבל) מי שנתכוין שלא לצאת ידי חובתו בהבדלה שבבית הכנסת³¹ אף הש"ץ עצמו³² שנתכוין שלא לצאת ידי חובה בהבדלתו צריך לחזור ולהבדיל בביתו לפיכך נהגו העולם שכל אחד חוזר ומבדיל בביתו אף אם כל בני ביתו היו בבית הכנסת³³ לפי שאין דעתם כלל לצאת ידי חובתם³⁴ בהבדלה שבבית הכנסת:

יח השומע הבדלה בין בבית הכנסת בין בתוך הבית ונתכוין לצאת ידי חובתו כשמעו ברכת הבדלה אע"פ שלא היה ברעתו לצאת בהבדלה זו בשעת ברכת היין (ואפילו לא שמע כלל ברכת היין) אין בכך כלום ויצא ידי חובת הבדלה³⁵ (אלא שאינו יכול לשתות יין על סמך ברכת היין שבוירך המבדיל כל שלא נתכוין בשמיעת ברכת היין לפטור בה היין שישתה הוא³⁶):

יט לדברי האומרים³⁷ שעיקר הבדלה הוא מן התורה שנאמר³⁸ יזכור את יום השבת

הכוס בימינו בברכת הבדלה. וראה שער הכולל פ' לב אות נ ברעת רבינו במדור. קובץ נהדגו מלך ע' 45. קצות השולחן סי' צו ס"ב.

פד ראה לקמן סי' ט"ז היינו חכמים. וראה קיצור הלכות מילואים ע' קד.

פה ראה סי' רטב סוף ס"ג וש"נ.

פו כדלעיל סי' רעג ס"ו.

פז רבינו זונה ברכות (ו, א) ד"ה ורבינו. ר"ן ר"ה (ז, ב) ד"ה אבל. ש"ע סי'.

פח משה משה סי' תקי. אליה זומא סק"ח בשם ספקי ת"מ.

פט כ"י שם. מ"ע ח"מ סי' רצא ס"ב. והוא במ"א כאן סק"י.

צ היינו שנתכוונו שלא לצאת, כדלעיל וכו' כ"י שם ובש"ע סי' ז, ובהגהת הלבוש סי' ז, וראה סי' רג ס"ד.

ס' תפס סי' ב, תהלה לדוד סק"ד. מ"מ וציונים. הערות בש"ע אדמו"ר סי' רג ס"ה. ספקי אדמו"ר ע' 198.

צא סי' הפרדס לרש"י (ע' קפה). מ"א סק"י.

צב פרי נהדגים א"א סק"י.

צג רמב"ם פל"ט ד"א, ובס' המצות מ"ע קנה. העך מצוה לא.

צד שבות כ, ח.

עג אגדה ברכות סי' קנו. כל בו סי' נא. רמ"א ס"ו. וראה לקמן סי' תענ ס"ח לענין הבדלה כמנצאי שבת שחל בו י"מ.

עד ראה לקמן סי' רצג ס"ו. עה כל בו שם. הובא בב"י ד"ה סתוב בכל בו. הלבוש ס"ד.

עו משה משה סי' תקט בשם מדר"ל בשו"ת סי' ה, בשם מדר"א. אליה זומא סק"ו בשם ספקי ת"מ.

וראה דרך ארץ זומא פ"ה. ש"ע ע, א. כפות תמרים סי' ה.

עז ספקי ח' וש"נ. וראה גם ס"ו כאן סק"ו. ו. ולענין קדוש ראה לעיל סי' רעא ס"ה.

עח ברייתא ברכות נו, ב כ"ה. ש"ע סי'.

עט מרדכי ברכות סי' קצב בשם ראב"ה סי' קב. ש"ע שם.

פ אליה זומא סק"ו בשם ספקי ת"מ.

פא ספקי ו.

פב ש"ע סי'.

פג כדלעיל סי' רעד ס"ב. ובסידור כתב: בשעת ברכת בורא מניי בשמים צריך לאחוז הכוס בשמאלו

הבשמים בימינו ובשעת ברכת בורא מאורי האש צריך לאחוז הכוס בימינו ואח"כ יכתי בצפורניו וחוזר ויחזו

הלכות שבת רצו

שכא

לקדשו וזכרו בין בכניסתו בין ביציאתו כמו שנתבאר בס' רע"א¹³ הרי גם הנשים חייבות בהבדלה מן התורה כשם שהיבות בקידוש מן התורה¹⁴ מפני שהוקש וזכר לשמור כמו"ש שם¹⁵ וחייבות גם כן להבדיל בתפלה¹⁶ ועל הכוס תקנת חכמים שתקנו עליה כמו שתקנו על האנשים¹⁷ הואיל והן חייבות כמותם מן התורה בעיקר הבדלה¹⁸.

אבל לדברי האומרים¹⁹ שמצות זכור אינה אלא בכניסת השבת ולא ביציאתו ועיקר הבדלה אינה אלא מדברי סופרים יש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה²⁰ כמו שהן פטורות מכל מצות עשה שהומן גרמא²¹ בין של תורה בין של דברי סופרים ואף שבכל מעשה שבת איש ואשה שווין אפילו בדברים שאינם אלא מדברי סופרים²² הואיל והן שווין בדברים שהן מן התורה דהיינו זכור ושמור²³ השוים חכמים גם בדבריהם שתקנו בגלל זכירת השבת או שמורתו אבל הבדלה אינה ענין לשמירת השבת²⁴ אלא דבר בפני עצמו הוא שתקנו חכמים להבדיל בין קודש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר²⁵ ולהבדיל בין הקדש ובין החול.

ויש חולקין על זה²⁶ ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמוכיון הבדל בין קדושתו לחול ולפיכך הנשים חייבות בהם מדברי סופרים כמו שהיבות בכל הדברים שתקנו חכמים בגלל קדושת השבת²⁷ לפי שתקנו דבריהם כעין של תורה שהנשים חייבות בזכור ושמור מן התורה כאנשים וכן עיקר.

ומכל מקום יש לחוש לסברא הראשונה שלא יבדיל לנשים מי שאינו צריך להבדיל בשביל עצמו שכבר יצא ידי חובתו²⁸ וגם אין זכרים אחרים גדולים או קטנים שומעים ממנו אלא נשים בלבד שלפי סברא הראשונה שהנשים פטורות מהבדלה הרי זה מנבך לבטלה. אבל (ג) הנשים עצמן יכולות להבדיל לעצמן²⁹ אף אם הם פטורות כמו שהן יכולות

קונטרס אחרון

(ג) הנשים עצמן כן מה³⁰ שכתב הט"ז³¹ צע"ג מהלל³² דראש תודש ולולב בשאר ימי החג³³, וממ"ש התוספות³⁴ ורא"ש³⁵ גבי סומא שמברך ברכת ההגדה למ"ד בזמן הזה דרבנן³⁶ וצ"ע:

קב ארחות חיים שם. שר"ע ס"ח בשם יש מי שחולק. מ"ז סק"ו.
קג כדלעיל סי' יז ס"א וש"נ.
קד כדלעיל סי' רצא ס"ה.
קה כדלעיל סי' רעא ס"ה וש"נ.
קו ארחות חיים שם.
קז ויסקא י. י. שבועות יח, ב. מ"ג שם.
קח מגיד משנה שם. מאירי שם לדעה הב' רי"ב א' פסחים נד, א ד"ה וכוין שרואה. שר"ע שם תעה הא'.
קט ראה לק"ש חל"א ע' 102.
קי מ"א ס"ק יא, וברלקמן סי' תקפ"ב.
קי"א מ"ח סוף הפ"י. מ"א שם.

צה סעף א וש"נ.
צו מ"ב שם. חנוך שם. וראה מאירי ברכות כ, ב ד"ה נתגלה.
צז סעף ה.
צח ראה לקמן סי' רצ"ב ס"ה.
צט כדלעיל סי' רעד ס"ב.
ק ראה מ"ב ציונים.
קא תוס' רבינו תורה ברכות כ, ב בשם ר"ת. שכלי הקלף השלם סי' קל. מ"ב שם בשם יש אומרים. ארחות חיים הל' הבדלה סי' יח. ב' הדיעות במאירי כ, ב ד"ה נתגלה. הבואה לעיל סי' רעא ס"א.

ציונים לקונטרס אחרון

נא לכללות קו"א זה ראה הע"ב (ירוש'י) ח"ז ע' קכט ואילך.
נב ס"ק ז, שאין יכולות לברך כיון שהן תרתי לפטור.
נג ראה לעיל סי' קו סוף ס"ב.
נד שחייבם מדברי סופרים ונשים פטורות, ומ"מ

נא לכללות קו"א זה ראה הע"ב (ירוש'י) ח"ז ע' קכט ואילך.
נב ס"ק ז, שאין יכולות לברך כיון שהן תרתי לפטור.
נג ראה לעיל סי' קו סוף ס"ב.
נד שחייבם מדברי סופרים ונשים פטורות, ומ"מ

לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא שמקיימות שאינה ברכה לבטלה כמו שנתבאר בס"י י"ז ק"ב ומכל מקום אין לאיש לצאת ידי חובתו בשמיעת הברלה מאשה כדי לחוש לסברא הראשונה^{ק"ד} ועוד מטעם שנתבאר בס"י רע"א ק"ד גבי קידוש היום):

רצו דין בשמים להבדלה ובו מ' סעיפים:

א הנהגו חכמים^א להריח בכשמים בכל מוצאי שבת^ב כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת לציאת השבת^ג בשביל הנשמה יתירה שהלכה^ד לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב כמה דברים אמורים כשיש לו בשמים אוי הוא צריך להריח בהם אבל אם אין לו אין צריך לחזר אחריהם כדרך שמתחזרים אחר המצות^ה הואיל ואינם אלא בשביל להשיב את הנפש^ו:

ב מי שמתענה בשבת^ז צריך לברך על הבשמים במוצאי שבת שזיון שבאת הנשמה יתירה כליל שבת אינה הולכת עד מוצאי שבת^ח.

ואם הל' יום הכיפורים בשבת יתבאר בס"י תרכ"ד^ט:

ג כל הבשמים שנתבאר בס"י ר"ז^י שאין מברכים עליהם ברכת הריח בין מחמת איסור ערוה או עבודה זרה ובין מפני שאינה עשויה בשביל להריח בהם^{יא} אם הריח בהם במוצאי שבת בין שבירך בין שלא בירך לא יצא וצריך לחזור ולהריח בבשמים אחרים אם יש לו ולברך עליהם^{יב}.

אבל כל ריח שמברכים עליו אף אם אינו מין בושם אלא פרי העומד לאכילה שריחו טוב^{יג} יכול להריח בו במוצאי שבת^{יד} ויברך הנותן ריח טוב בפירות^{טו} ואם הוא מין בושם יברך ברכה הראויה לו אם הוא מין עץ בורא עצי בשמים^{טז} ואם הוא מין עשב בורא עשבי בשמים^{יז} ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב כגון המור (שקורין פיו"ם) יברך בורא מיני בשמים^{יח}.

והעולם נהגו לברך במוצאי שבת בורא מיני בשמים על כל המינים שיהיו לפי שאין הכל בקיאים בברכות נהגו לברך ברכה שיוצאים בה בדיעבד על כל המינים^{יט} ומכל

ק"ב סעיף ג' ושי"ג.

ק"ג ראה גם ס"י קפו ס"ב.

ק"ד סעיף ג'.

סימן רצו

א סלילקיל רס"י רצו ושי"ג.

ב משה ברכות נ"א. כ. מור וש"ע ס"א.

ג רמב"ם פ"ב המ"ב מור ופי"א ס"ק א.

ד ביצה טו, א. תוס' שם ד"ה רב. ביצה לג, ב ד"ה כי.

הינו יונה ברכות (לה, ב) ד"ה ביש אומרים נר.

הנותן מינוניות שם אות ע. לבוש ס"א. וראה גם לקמן

ס"י תען סוף ס"ג. ס"י תצא ס"א. ס"י תרכ"ג ס"ג. וראה

לק"ש ה"ל"א ע' 191. שלחן המלך ע' רד.

ח רשב"א שם נ"ג, ב ד"ה אמר רב יגודה אמר רב, בשם

הראב"ד. ר"א"ש ברכות פ"ה ס"ג. מור וש"ע ס"א.

ובדלקתן ס"י רחצ ס"א לקמן נ"ה.

י ר"א"ש שם.

יז סלילקיל ס"י רחצ ס"ב"ג.

ח הליכות אלי' (במפוג, הקרות לס"י תרכ"ג, אות תשנב).

הובא בש"יירי כנסת הגדולה גה"ש אות ב. עולת

שבת ס"ק ד. מ"א ריש ס"ה.

ט סעיף ג.

י ס"י זה בשו"ע לא הגיעו לידנו, וראה מור וש"ע שם

ס"ד"ה.

יא ראה סדר ברכת הנתנון פ"א ה"ח ושי"ג.

יב ב"י ד"ה כתוב בארבות, בשם ארדות חיים בשם

הרשב"א רפ"א ס"ב.

יג ראה סדר ברכת הנתנון שם ה"ג ושי"ג.

יד משמעות מ"א ריש ס"ה. וראה מ"ב וציונים.

טו ראה סדר ברה"ג שם: אשר נתן ריח טוב בפירות.

טז ש"ת מהר"י גויל סוף" קצא. מ"א שם. וראה סדר

ברכות הנתנון שם ה"ב.

יז ראה שם ה"א.

יח ראה שם ה"ה.

יט מ"א שם. בשם הש"ח שער האותיות אות ק הל'

ברכות כלא ט ס"א. וכל' בסידור (בסדר הברלה).